

איש חי
רוב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 982

מסכת עבודה זרה ס"ב - ס"ח ♦ טהרות ב', ד' - ג', א'

בס"ד, ב' ניסן תשע"ח

השבוע בגליון

- כלי טרף - על קצה המזלג
- כלי "בן יומור" וכלי "שאינו בן יומור"
- מהי הגעלת כלים?
- האם הגעלת כלים היא מצווה?
- ג'לטין - מותר או אסור?

- השכרת סיר לנכרי לחג הפסח
- גרגר החיטה עם הכתב המיניאטורי
- בקבוקי בירה בקיוסק

- חרב התליין שהפכה לסכין שחיטה
- חפץ שהומת בו אדם אסור בהנאה
- חרבו של גולית
- חבל תלייה כאזור לתפילה
- מכירת חלת "שיריים" בערב פסח

דבר העורך

עיניים רכות וכריכה רכה

לפני כמעט מאתיים שנה נסתמאו עיניו של אחד מגדולי הדור בתקופה ההיא, בעל ה"ברוך טעם", הלא הוא הגאון רבי ברוך תאומים - פרנקל ז"ל, חתנו של הגה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז ז"ל, אשר נודע בזכות הספרים הרבים שיצאו לאור מכתביו, בהם ספר "ברוך טעם".

להפתעת בני משפחתו ותלמידיו הקרובים, לא הביע הגאון כל צער על עיוורונו, ולהיפך, כעמים אף התבטא כי לא זו בלבד שנפשו אינה עגומה עליו, שהרי תורתו שגורה על פיו והוא משננה על-פה, אלא אף תחושת שמחה מקננת בלבו!

לשאלת מקורביו שמחה זו על מה ולמה, נתרצה הגאון ושייתף אותם בזכרון ילדות שלווה עד ערוב ימיו.

בעיירה בה התגוררתי, סיפר רבי ברוך, היתה חברת "מלביש ערומים". גבאי החברה דאגו למלבושים של בני העיירה, שרובם ככולם היו בנים למשפחות דלות.

אחת בשנה, התחייך הגאון, ערכו גבאי "מלביש ערומים" חלוקת מנעלים לילדי העיירה הנצרכים. בתור ארוך ועליז עמדו ילדי העיירה, והגבאים הביטו ומשמשו בנעליהם לראות הטובות הנה אם רעות. כשנכחו כי חלפו ימיהן, זיכו את הילד המאושר בזוג נעליים חדשות.

לפני בתור עמד ילד שהצטרף אל החלוקה יחד עם חבריו. והנה, בהציגו את נעליו בפני הממונה, גער בו הלה חריפות, "האתה זקוק לנעלים חדשות? הבט בנעליך! חדשות הן כמעט כביום קנייתן. כלך לך מפה". בהווכחי בגורלו של העומד לפני, חמרמרו מעי אך בהציגי את נעלי הבלויות, שרב בהן הפרוץ על העומד, נתחייך הגבאי והפטיר, "אלו נעליים המזכות את בעליהן בזוג נעליים חדשות. רואים שהשתמשת בנעליך הקודמות. הא לך זוג נעליים ותהי דרכך צלחה".

בפניו הישישות של הגאון נעלמו קמטי אימוץ הזכרון ותחתם נחרשו תלמי המחשבה. "משפט זה נחקק במוחי.

דף סב/ב דההוא גברא דאגר

חרב התליין שהפכה לסכין שחיטה

מעשה בשוחט מקצועי ומיומן, אשר רחש ליבו לרכוש לעצמו סכין שחיטה מחודד ומלוטש, עשוי ממתכת משובחת ועמידה. לאחר חיפוש ארוך ומייגע רכש הלה את... חרבו של תליין המלך, חידדה, שייפה והשחיתה, והרי לך סכין שחיטה מהודרת. המעשה הובא לפני רבי יעקב אשכנזי, בעל היעב"ץ (שו"ת ח"ב סי' קנ"ח), שקבע, כי סכין זו אסורה בהנאה! משום שחפץ שעל ידו נהרג אדם, אסור בהנאה [ולפיכך, אסור לשחוט בה בהמה העומדת למות, משום שהדבר נחשב להנאה. אך שחיטת בהמה בריאה אינה נחשבת להנאה, חולין ח/א, "שולחן ערוך" יו"ד סי' נ].

חפץ שהומת בו אדם אסור בהנאה: ה"פתחי תשובה" (סי' ח) מציין, כי אכן, מסווגייתנו מוכח לכאורה כדברי היעב"ץ. שכן, בגמרתנו מבואר, כי יש לקבור בקרקע את החרב שבה הומת אדם במיתת בית דין, וכמו כן יש לנהוג בעץ אשר עליו נתלה אדם בציווי בית הדין, תוך שהגמרא משווה הלכה זו של קבירת החרב והעץ בקרקע, להלכה הרווחת לגבי חפצים האסורים בהנאה, שיש לקבורם בקרקע כדי למנוע את השימוש בהם. מכך, כותב בעל ה"פתחי תשובה", הסיק היעב"ץ, כי גם את החרב ואת עץ התלייה, הורו חכמים לקבור משום שאסור ליהנות מהם, מאחר שחפץ שעל ידו נהרג אדם, אסור בהנאה.

אולם, ה"פתחי תשובה" דוחה את הוכחתו של היעב"ץ מסווגייתנו, תוך שהוא מציין את דברי הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק ט"ו הל' ט) המנמק: "שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו **שלא יאה לו זכרון רע** ויאמרו זה העץ שנתלה עליו פלוני". כלומר, חפצים אלו אינם נקברים משום שהם אסורים בהנאה, אלא כדי להפחית את הזלזול בכבודו של מי שהומת על ידי בית דין [ואף אם נאמר שיש בהם איסור הנאה כמשמעות סוגייתנו, גם איסור זה אינו אלא בהרוגי בית דין, כלשון הרמב"ם]. מובן מאליו, כי בזיון זה הינו רק כאשר המוצא להורג הומת על ידי בית דין בשל חטאיו. לא כן, המומת על ידי תליין המלך בשל גחמותו, וממילא, אין כל איסור להשתמש בחרבו של תליין המלך (עיי' בחיד"א "מחזיק ברכה" יו"ד סי' ח).

חרבו של גולית: רבי אברהם אשכנזי (מרבני איזמיר בדור שאחרי החיד"א) מביא בספרו, "מעשה אברהם" (יו"ד סי' ו), ראייה מאלפת לכך שכלי נשק שהומת בו אדם אינו אסור בהנאה. בנביא (שמואל א' כ"א/י) מסופר, כי אחימלך הכהן העניק לדוד את חרבו של גולית, בעת שזה נמלט מפני שאול המלך. גולית זה, ארכי רוצח היה ורבים נפחו את נשמתם באבחת חרבו, ובכל זאת השתמש בה דוד [יש להעיר, כי שמא לא נהרגו בה אלא נכרים ולא יהודים].

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים המלסדורף** ז"ל
 ב"ר ברוך ז"ל
 נלב"ע ר"ח ניסן תשס"ז
תנצב"ה
 הונצח ע"י
 משפחות המלסדורף וליפסקר שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **שלמה זלמן פורוש** ז"ל
 ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' שבט
 ומרת **שרה פורוש** ע"ה
 ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן
תנצב"ה
 הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאל יצחק פניגשטיין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **שאל צבי איינהורן** ז"ל
 ב"ר חיים נפתלי ז"ל
 נלב"ע ה' בניסן תשס"א
תנצב"ה
 הונצח ע"י בניו ובני משפחותיהם שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל ב"ר זאב דב ז"ל

והצדקת **ריינה גולדה** ע"ה נלב"ע ג' בניסן תשנ"ט **תנצב"ה**

הונצחו ע"י משפחת **פסקוביץ** שיחיו

מכל מקום, מעניין לציין את דברי רבי יהודה החסיד (ספר חסידים תתשי"ג) הכותב: "סכין אחד מצאו בקבר של הרוגים על קידוש ה', לאחר שנים רבות שחפרו הקבר ומצאו הסכין ורצו לקחת אותו. אמר החכם, במקום שתמצא שם תשימו אותו ואל יהנה בו".

חבל תלייה כאזור לתפילה: בשו"ת "קול מבשר" (שו"ת ח"א סי' נ"ח) מזכיר את דברי היעב"ץ בהקשר ליהודי ניצול שואה, אשר בעת אמירת קדיש על קרוביו הנספים, חשב על מותו כ"גרטל" חבל תלייה שהועלה ממחנות ההשמדה, כהתרסה כלפי הגרמנים ימ"ש, ולדברי היעב"ץ אין ראוי לנהוג כן.

דף סג/ב מי אמרין כיון דרוצה בקיומו אסור מכירת חלת "שיריים" בערב פסח

בסוגיינתו העוסקת בדן איסור ההנאה מין נסך, אנו מגלים את תקנת חכמים המכונה "רוצה בקיומו", היינו: אסור ליהודי לעשות מעשה שיגרום לו לחפוף בקיומו של יין נסך האסור בהנאה. בהקשר לכך גמרתנו דנה, אם מותר ליהודי להשכיר את עצמו לעבודה אצל נכרי הזקוק לעזרה בשבירת חביות המכילות יין נסך, שהרי כעת הפועל היהודי חפץ בקיומו של היין, שאם לא כן, לא תהא לו פרנסה.

לדעת רש"י, איסור זה אינו אלא לגבי עבודה זרה בלבד, ולא לגבי שאר חפצים שאסרה התורה ליהנות מהם. את דעתו זו של רש"י הוכיח בעל ה"פרי חדש" (או"ח סי' ת"ג סעי' ז) מרש"י (סד/א ד"ה רבנן היא") המבאר כי חכמים תקנו איסור זה כדי שיהודי לא ירצה בקיומה של עבודה זרה אשר התורה מצוותו לכלותה ולאבדה. מאחר שאין מצווה לכלות ולאבד שאר איסורי הנאה, כי אם עבודה זרה בלבד, הרי שלדעת רש"י איסור "רוצה בקיומו" נאמר לגבי עבודה זרה בלבד, וכן דעת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' קע"ז) והרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה הל' ח').

אולם, מדברי בעלי התוספות (לעיל לב/א ד"ה "והא הכא") עולה, כי איסור "רוצה בקיומו" תקף לגבי כל החפצים שמהם אסרה התורה ליהנות, ולא דווקא לגבי יין נסך. לדעתם, איסור "רוצה בקיומו" תוקן על ידי חז"ל כחלק מאיסור ההנאה מן החפץ. כלומר, אין ליהנות מן החפץ, אף לא על ידי הבעת רצון לעובדת מציאותו. מעתה, מה לי יין נסך מה לי שאר איסורי הנאה, כל שאסרה תורה בהנאה, נכלל בתקנת חז"ל של "רוצה בקיומו".

השכרת סיר לנכרי לחג הפסח: מלשון ה"טור" וה"שולחן ערוך" (או"ח סי' ת"ג סעי' ז) משמע, שנקטו כדעת בעלי התוספות, שאיסור "רוצה בקיומו" תקף לגבי כל איסורי הנאה. לפיכך, קובע ה"טור", כי אסור ליהודי להשכיר כלי בישול לנכרי לקראת פסח, כאשר הוא יודע כי הלה יבשל בהם חמץ. שכן, אם בשעת הבישול יוציאו את התבשיל מן הסיר, הסיר יתחמם ויסדק מחמת חום האש. יוצא, איפוא, שבעת שהחמץ מתבשל בתוכו, היהודי, בעל הסיר, חפץ ורוצה בקיומו של החמץ והדבר אסור [ראו לציין את דעת ה"חתם סופר" זצ"ל, שו"ת או"ח סי' קכ"ח, שמחלק בין איסור חמץ שאסרה התורה בבל יראה, לשאר איסורי הנאה שבהם אין איסור רוצה בקיומו כלל וע"ע שם תשו' קט"ז, ק"ט. ועיין ב"מקור חיים" שם שפירש דעת הטור וה"שולחן ערוך" שאינו כדן רוצה בקיומו של ע"ז, אלא רק הנאה על ידי רוצה בקיומו אסור, ולכן נקט הטור להשכיר, אולם, דעת ה"ח"ק יעקב" שם בפירוש דברי הטור כפשוטו ולא דווקא להשכיר אסור אלא ה"ה להשאל].

מדוע איסור "רוצה בקיומו" אינו משבש את "מכירת חמץ"? עדיין יש לתהות על קנקנו של איסור "רוצה בקיומו", המשבש לכאורה את תהליך מכירת החמץ בערב פסח. לכאורה, מה מועילה מכירת החמץ שלנו לנכרי בערב פסח. אמנם, על איסור חמץ מן התורה איננו עוברים, אך אנו עוברים על איסור "רוצה בקיומו" מדרבנן, שהרי כל אחד רוצה שהחמץ שנמכר על ידו לנכרי יתקיים ולא יתכלה?

התשובה לכך פשוטה בתכלית. הלא אם הנכרי יאבד את החמץ ויכלה אותו מן העולם, לא יגרם ליהודי כל נזק, מפני שהנכרי יאלץ לשלם את תמורת החמץ, אם לאו, הוא לא יקבל את כספו בחזרה. ממילא, אין מוכר החמץ "רוצה בקיומו", מה לו לחמניה זו או לחמניה אחרת. ואמנם, יש מן הפוסקים שכתבו, כי אסור למכור במכירת חמץ, חמץ שיש לבעלו עניין מיוחד דווקא בו, כגון, חלת שיריים מאדמו"ר ידוע וכדומה, משום שבמקרה זה, בעל החמץ חפץ בקיומו של חמץ זה בדווקא והוא עובר על איסור "רוצה בקיומו" (עיין "מחנה חיים" או"ח ח"ב סי' כ"ה, ראה שו"ת "ערוגות הבשם" סי' קי"ב, ושו"ת "אבני זכרון" ח"ג סי' כ"ה, "פסקי תשובות" סי' ת"ג אות ח').

גרגר החיטה עם הכתב המיניאטורי: נושא זה התגלגל גם בגרגר חיטה שהעסיק את ה"פרי חדש" (או"ח סי' תס"ז סעי' ט). היה זה גרגר חיטה שנלתת במים, ובכך הפך לחמץ, ולאחר מכן, בעליו חרט עליו בכתב מיניאטורי את הפסוק "ארץ חטה ושעורה" וכו', ולא נחה דעתו עד שחרט את שמו ואת שם אביו על הגרגר. חביבות רבה גילה הלה לגרגרו, ובכל ערב פסח היה מובילו למקום הסתר, מפקירו, וממתין בצפייה לסיום חג הפסח כדי להשיב אליו את הגרגר האהוב.

בעל ה"פרי חדש" שנדרש לכך, כתב, כי אסור לעשות כן **מכמה טעמים**, ביניהם, לדעת הפוסקים שאיסור "רוצה בקיומו" תקף לגבי כל איסורי הנאה, שהרי יהודי זה חפץ מאד בחג הפסח בקיומו של גרגר חיטה זה כדי שיוכל לחזור ולזכות בו לאחר חג הפסח. נמצא, שקיומו של הגרגר בפסח, מסב לו הנאה בכך שהוא יוכל לזכות בו לאחר מכן, והדבר אסור.

בקבוקי בירה בקיוסק: מעשה ביהודי ירא שמים, שעבר בחג הפסח ליד קיוסק, והבחין לחרדתו כי בעליו מוכר בירה! חמץ בפסח! מיד, פנה אל בעל הקיוסק ואמר לו: "שבור את בקבוקי הבירה,

דבר שמשתמשים בו - מתבלה. עתה, עת אעמוד בפני בית דין של מעלה וישאלוני, ר' ברוך - בתורה עסקתי? אציג את עיני כעדות נאמנה לכך, הנה עיני הבלויות משימוש יוכיחו, כי בתורה עסקתי כל ימי.

וכל כך למה?
בילדותי היה בית הכנסת שבעירייה מואר באמצעות אש הנרות שפזורים היו על כתלי בית הכנסת. זה בכך וזה בכך. אחר תפילת ערבית היה השמש עושה את מלאכתו נאמנה, מסדר את הטעון סידור, ומכבה את הטעון כיבוי, ואילו אני נותרתי לבדי בבית הכנסת בחשקי להוסיף להגות בתורה הקדושה, אך השמש סבור היה כי השעה המאוחרת אינה ראויה לכך שאדיר שינה מעיני וביקש להדפני אל ביתי.

באותם רגעים נוהג הייתי להסתתר מאחורי התנור הגדול שבבית הכנסת, ולאחר שנסתלק השמש נותרתי אני לבדי בין כתלי בית הכנסת החשוכים. או-אז, פסעתי באפילה אל ארון הספרים, הוצאתי את הגמרא ושבת י אל מקום מסתורי ליד התנור. שם, לאור הגחלים שהפיצו את אורן העמים בין הרמץ והאפר, שניתי והגיתי בתורה הקדושה. **הפיח** העכור שעלה מן התנור חדר לתוך עיני, שנים רבות סבלתי מכאובים בהן, ועתה כבה מאורן. **סיים** הגאון רבי ברוך תאומים זצ"ל, בעת שאעמוד לפני כסא הכבוד, אומר לפניו, רבונו של עולם! קיימתי את מאמר התנא במסכת אבות, "הפוך בה והפוך בה... וסיב ובלה בה".

שקידתם העצומה של גדולי ישראל בתורה, אהבתם הבלתי מסוייגת ללימוד התורה, היתה מאז ומתמיד ענן אש המהלך לפני המחנה ומתווה את מסלול חייו של היהודי - התורה היא עיקר החיים. סביבה ינועו החיים. למענה נולדים. רק איתה עוברים לעולם אחר.

לסיום, איני יכול להמנע מציון עובדה פשוטה אך מרגשת, בה נוכחתי.

9:00 בבוקר. חנות גדולה למכירת מוצרי חשמל במרכז בני ברק. השעה מוקדמת. החנות ריקה, לדילת קונים. באחד הזדמנו עומד המוכר על משמרתו. מימינו הקופה, ממתניה למזומנים שיבואו. על הדלפק פתוחה גמרא בכריכה רכה, מהדורת "ותלמודו בידו", אצבעותיו מהלכות בין שורותיה ועיניו ממוקדות בה.

עמדתי והבטתי בו, והאמיני לי, מן הגמרא רכת הכריכה אותה אחז באצבעות אוהבות, קרנה עצמה של פלדה, הוא ורבים שכמותו מקיימים בנפשם ובגופם, "עשה תורתך קבע" - אותו רגע פנוי, שכלל לא בטוח כי היו רבים דומים שכמותו בו ביום, הוא שקיבע את יומו כ"יום של תורה". חיינו נעים סביב התורה. הוא דבק בה בכל מאוזה, והוא ושכמותו יכולים להשיב בכנות לבוראם: "עסקתי בתורה". היא היתה **העסק** שלי. כל השאר ביזנס.

המעוניין לזכות את הרכים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף סד/א ליתן להם מתנת חינוך אסור
עודף מנהג המוניתי

מפעם לפעם היה הגר"ז מבריסק זצ"ל נוסע מארץ ישראל לשוויצריה, לצרכי בריאותו. לא אחת נזדמן לו לנסוע שם במונית שנהגה גוי. מאחר שחשש לאיסור "לא תחנם", היה סופר ומונה את העודף שקיבל מן הנהג בתום הנסיעה, בדקדוק גדול ביותר, שמא, חלילה, הנהג עיגל מעט את העודף, ונמצא נתון לו מספר פרוטות מתנת חינוך.. (פניני הגר"ז).

דף 20/ב גמר מגיעולי עכו"ם

הרהורי עבירה והגעלת כלים

הראשונים (בעלי התוספות עה"ת, ראב"ה, רמב"ן, רבינו בחיי וחזקוני) הקשו: מדוע נצטוו בני ישראל על גיעולי גויים רק לאחר מלחמת מדין, ולא לפני כן עם תום מלחמתם בסיחון ובעוג? תשובות רבות נאמרו בדבר, ואחת מהן בשם הרבי מקוצק: במלחמת סיחון ועוג לא נתקלקלה מחשבתם של ישראל. מה שאין כן במלחמת מדין, שבה נאמר (במדבר כה/יח) "בנלקיהם אשר נכלו", היינו, שטמאו מחשבתם של ישראל והחטיאום בהרהורי עבירה. לפיכך, דוקא אז נתחדשו דיני הגעלת כלים - להפליט את הבלוע בפנים... ("הגעלת כלים", מבוא).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חנים!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הרב ר' שמואל אליעזר זצ"ל
בר' אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א
והרבנית מרת בת'יה אליעזר ע"ה
בר' ישראל זאב הלוי איש הורוויץ צ"ל
נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' יצחק גולדשטיין ז"ל
בר' אברהם ז"ל נלב"ע ו' בניסן תשמ"ה
תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת אמי מורתי

מרת פסיה שיינדל (הגר) אפל ע"ה
בר' שמואל ז"ל נלב"ע ב' בניסן תשנ"ב
ולעילוי נשמת מור"ח
הר"ר אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ ז"ל
בר' יואל ז"ל נלב"ע ה' בניסן תשל"ז תנצב"ה
הונצחו ע"י ע"ד
הר"ר שמואל ואסתר אפל שיחיו - ב"ב

שפוך את נזל החמץ, ואני אפצה אותך על ההפסד שנגרם לך". הרב זילברשטיין שליט"א מספר ("מבקשי תורה - אור אפרים" ח"ה עמ' תרמ"ח), כי הועלתה לפניו השאלה, אם יהודי זה נהג כשורה, שהרי הוא הכשיל את המוכר באיסור "רוצה בקיומו" של החמץ, שכן, עבור כל בקבוק בירה ששבר בעל הקיוסק הוא קיבל תשלום, וממילא, הוא רצה בקיומו של הבקבוק. לבסוף הוכרע, כי מאחר שאיסור זה הוא מדרבנן, ובכך מנע אותו יהודי איסורים דאורייתא, הוא נהג כשורה.

בבית מדרשנו תמהו על שאלה זו. שכן, בעל קיוסק זה רצה בקיומו של בקבוקי הבירה עוד טרם דרך ירא השמים בחנותו, וממילא, הוא לא הפך ל"רוצה בקיומו" על ידי בקשת היהודי ירא השמים שישבור את הבקבוקים תמורת פיצוי, כבר מתחילת הפסח היה בעל הקיוסק "רוצה בקיומו" של הבקבוקים. לעומת זאת, היהודי העוסק בשבירת חביות יין הנסך לא רצה בקיומו לפני שהתחיל להתעסק עמו, ואין כל דמיון בין המקרים.

דף 20/ב נתן טעם לפגם מותר

כלי טרף - על קצה המזלג

הדפים הנלמדים בימים אלה עוסקים בכלים הנאסרים לבשל בהם ובדרכי הכשרתם. בגליון הנוכחי נסקור נושא זה באופן כללי, ונרחיב את דברינו במספר פרטים בו.

כלי "בן יומו" וכלי "שאינו בן יומו": מאכל המתבשל בכלי פולט טעם, הנבלע בדפנות הכלי. בעת שיחזרו ויבשלו בכלי זה, ייפלט הטעם הבלוע בדפנותיו ויבלע במאכל החדש. לפיכך, אסרה התורה לבשל בכלי שבושל בו מאכל שאסור באכילה, עד שתחלוף יממה מעת בישול המאכל האסור. כל עוד לא חלפו עשרים וארבע שעות מאז בושל בו המאכל האסור, מכונה כלי זה "בן יומו". לאחר יממה, טיבו של הטעם הבלוע בדפנות הסיר מתערער ומתפוגג, עד שלדעת חלק מן הראשונים הוא פגום לאכילה באופן מוחלט, וכלי זה מכונה כלי "שאינו בן יומו".

מכל מקום, מדרבנן, גם בכלי "שאינו בן יומו" אסור לבשל.

מהי הגעלת כלים? כלי "בן יומו" שאסור מן התורה, וכלי "שאינו בן יומו" שאסור מדרבנן, ניתן להגעילם ובכך הם מותרים לשימוש מידי. פעולת ההגעלה היא הכנסת הכלים בלועי הטעם האסור למים רותחים, ופירוש המילה "הגעלה" הוא "הפלטה" (עיין רמ"א או"ח סי' תנ"א סעי' ג). כלומר, פעולת ההגעלה גורמת את פליטת הטעם האסור מדפנות הכלי (מאידי וכל בו). לפיכך, אין להגעיל כלי "בן יומו", האסור מן התורה, בכמות מים שאין בה כדי לבטל בשישים את הטעם שייפלט, שהרי, אם הטעם הנפלט לא יתבטל במים הרותחים, לא זו בלבד שהוא ישוב ויטריף את הדפנות שמהן יצא זה עתה, אלא הוא יבלע גם בדפנות הכלי שבתוכו הוא מוגעל. יש, אפוא, להגעיל כלי "בן יומו" בכלי בעל בית קיבול גדול כך, שהמים הרותחים שבתוכו יבטלו את הטעם האסור הנפלט לתוכם מיד עם פליטתו ("תבואות שמש" סי' ו).

אין להגעיל כלי "בן יומו": להלכה כותבים ה"טור" והרמ"א (יו"ד סי' קכ"א): "אין להגעיל שום כלי כל זמן שהוא בן יומו". זאת, עקב החשש, שכמות המים אשר בה מוגעל הכלי לא תהא מספקת ("משנה ברורה" סי' תנ"ב ס"ק כ'). בהגעלת כלים של פסח, אף מחמירים, וטרם הפסח מגעילים את דוד ההגעלה הענק, אם מעוניינים להמשיך ולהשתמש בו בימי הפסח, אלא אם כן בשעת ההגעלה הוא הכיל כמות מים הגדולה פי שישים מכל הכלים שהוגעלו בו גם יחד (ראה ספר "הגעלת כלים" עמ' רכ"ה).

האם הגעלת כלים היא מצווה? דין הגעלת כלים מפורש הוא בתורה (במדבר לא/כב - כג). ואכן, הסמ"ק (קצ"ה) ורבינו תם (בספר הישר חלק התשובות סי' נ"ח), מנו זאת כמצווה [אף שאינה חיובית, הרי היא כמצוות השחיטה, המוטלת על האדם המבקש לאכול בשר, ואף מברכים על השחיטה]. אולם, רובם המכריע של הראשונים לא מנו את הגעלת הכלים כמצווה מן התורה, משום שלדעתם, פרשת הגעלת כלים שנכתבה בתורה, אינה אלא הודעה, כי כלים בולעים טעם אסור, תוך הסבר טכני כיצד ניתן להכשירם. בספר "הגעלת כלים" (פרק י"א הערה 40) אף מסופר על מנהגם של בני הודו לברך על ההגעלה. אולם, אין אנו מברכים על ההגעלה, משום, שכאמור, אין היא מצווה, ואין מברכים על הימנעות מן העבירה ("איסור והיתר" כלל נ"ח סי' ק"ד).

דף סח/א שאין ראוייה לגר אינה קרויה נבלה

ג'לטין - מותר או אסור?

"תורת חיים", כך אנו מכנים את התורה הקדושה. בסוגיה בה אנו עוסקים, ניתנת לנו הזדמנות אחת מיני אין ספור, להיווכח, כי כל שורה בגמרא, כל דרשה וכל לימוד, חיוניים, חשובים ואקטואליים עד לימינו אנו, ובאים לידי ביטוי בכל אורחות החיים. במאמר זה נתמקד באופן בו חכמי התלמוד כרכו הלכה מסויימת בסוגייתנו עם דרשה מן הפסוק, וניווכח בהשלכה הלכתית הנובעת מכך לגבי מאכלים רבים מאד הנפוצים כיום, כלהלן.

ייצור אבקת הג'לטין: במפעלי המזון שברחבי העולם, מרבים להשתמש בחומר הנקרא "ג'לטין". הג'לטין הוא חומר מחולל פלאים. בכוחו לעבות מאכלים דלילים ולהקנות להם מוצקות, לאחות חומר מימי וחומר שומני יחדיו, להצליל מאכלים עכורים, ועוד. הג'לטין מופק מעורות ומעצמות

היה ראוי לאכילה, שב והפך למאכל הראוי לאכילה!

בעומדנו מול המבוי הסתום שאליו נקלענו, נוכל להיווכח בערכה, שלא יסולא בפז, של כל דרשה בתלמוד ואופן לימודה. רבינו הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל, בחיבורו הגדול "חוות דעת" על חלק יורה דעה ב"שולחן ערוך" (סי' ק"ג ס"ק א') קובע, כי מדרשת חז"ל בסוגייתנו מוכח מעל לכל ספק, שמאכל אסור שהתקלקל לחלוטין, **מותר עולמית**, גם אם לאחר מכן הוא שב והופך למאכל הראוי לאכילה.

שהנה, שואל ה"חוות דעת", הלא כלל יסודי הרווח בכל איסורי אכילה [מלבד בשר וחלב וכלאי החרס] קובע, כי אכילה שלא כדרך אכילה, אינה נחשבת אכילה (פסחים כד/ב), ובכלל זה, כמובן, אכילת מאכל שאינו ראוי לאכילה. מדוע, אם כן, נזקקו חכמי התלמוד לדרשה מיוחדת מן הפסוק כדי להתיר אכילת בשר נבילה שפג טעמו?

אין זאת, מסיק בעל ה"חוות דעת", אלא שבכך הורונו חז"ל, כי לאחר שפקע האיסור מבשר נבילה, **שוב אין הוא חל עליו שנית**, גם אם הבשר ישוב לאיתנו בדרך כל שהיא ויהפוך למאכל מלכים ערב. סר, איפוא, איסור התורה מהגילטין, ונותרנו עם מחלוקת הפוסקים אם איסור חכמים תקף במקרה זה. הגילטין המשיך להעסיק דורות רבים של פוסקים עד לימינו, אך חידושו של בעל ה"חוות דעת" הנלמד מסוגייתנו, משמש כאבן ברזל בהלכות מאכלות אסורות.

[יש לציין, כי ייתכן, שיש להתיר באכילה גילטין המופק מעצמות, משום שיתכן שעצמות כלל אינן נחשבות כמאכל אסור. ועיין רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ד הל' י"ח, ועיין שו"ת "אחיעזר" ח"ב סי' י"א, ח"ג סי' ל"ג, שו"ת "משנת רבי אהרן" ח"א סי' י"ז, שו"ת "ציץ אליעזר" שהביא מדברי הגר"י אברמסקי, ועוד].

של בעלי חיים, והדרך המקורית להפקתו היתה על ידי ייבוש מוחלט של העורות והעצמות, עד שלא נותרה בהם לחות כל שהיא, ולאחר שטיפתם, בישולם, ייבושם וטחינתם מופקת אבקת הגילטין.

בסוגייתנו מבואר, כי מן התורה, מאכל אסור שהתקלקל לחלוטין, אינו אסור באכילה, שנאמר (דברים יז/כא) "לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" - "כל הראויה לגר קרויה נבלה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה", וכך נפסק להלכה.

אלא, שנחלקו הפוסקים אם מאכל זה אסור באכילה מדרבנן, ואף לדעת האוסרים אותו באכילה מדרבנן, קיים נידון נוסף בפוסקים, מה דינו של מאכל מקולקל זה, המעורב במאכל היתר ואינו נאכל בפני עצמו (עיין "חינוך" מצוה תע"ב, בדק הבית להרא"ה בית ד' שער א'; פר"ח יו"ד סי' ק"ג ס"ק א', "מנחת כהן" תערובת ח"א פ"ט, "פרי תואר" סי' ק"ג, שאג"א סי' ע"ה, שד"ח כללים מערכת ב' כלל כ"ה, שו"ת "נודע ביהודה" מהדו"ק יו"ד סי' כ"ו).

מאחר שבתהליך ייצורו של הגילטין, אין הוא ראוי לאכילה, ניתן לכאורה לקבוע, כי מן התורה אין כל איסור לאוכלו. ואף לדעת הפוסקים, שמדרבנן אסור לאכול מאכל אסור שהתקלקל, הרי הגילטין אינו נאכל כמות שהוא, כי אם בתערובת עם מאכל כשר, ולפיכך, יש להתירו באכילה גם מדרבנן, למעט לדעת המחמירים ביותר האוסרים אכילת מאכל מקולקל גם בתערובת.

דא עקא, שכאשר נתבונן היטב, נבחין, כי לפנינו מצוי מכשול שכמעט אין מבחינים בו, ולכאורה, לכל הדעות, אכילת הגילטין אסורה מן התורה! שכן, אמנם, בעיצומו של תהליך הפקת אבקת הגילטין נפגם טעמם של העור ושל העצמות, והם אינם ראויים לאכילה. אולם, לאחר מכן, בסופו של תהליך הייצור לפנינו גילטין הראוי לאכילה. כלומר, המאכל שלא

לעילוי נשמת

מרת **שרה שטרנטל** ע"ה ב"ר נחום זאב ז"ל

נלב"ע ו' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה הר"ר **ברוך מרדכי שטרנטל** ומשפחתו שיחי ר"ג - מונטריאול

נר ה' נשמת אדם

לומדים משניות וזוכים לאריכות ימים

(תקנת השבין לר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א)

ללמוד משנה - מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית

שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

פירוש ברור ונוח להבנה | גודל קומפקטי במיוחד | עיצוב מפואר ואותיות מאירות עיניים | מתאים לכל זמן ועת | מנוי חודשי עד הבית

צלצלו עכשיו וקבלו ***3764** ספר חודשי ראשון **חינם**

